

Development of Professional Learning Community Using Learning Process Based on Contemplative Education to Enhance the Learning Management Competencies of Teachers in Chanthaburi Province

Haruethai Anussornrajakit^{1*} and Atirath Kerdthong²

Received: June 23, 2024 Revised: September 9, 2024 Accepted: September 11, 2024

Abstract

The objectives of this research were: 1) to develop a learning process based on the contemplative education for teachers, 2) to investigate the competencies of teachers in learning management through their participation in learning process based on contemplative education, and 3) to promote the professional learning community of teachers through learning process based on contemplative education. The research participants were fifteen teachers from schools in Chanthaburi province in Thailand. The research methodology was action research, collecting data through qualitative methods. The research process consisted of five steps: 1) Review of literature on developing contemplative education learning process for teachers, 2) Development of learning process based on contemplative education, 3) Implementation of learning process with teachers in educational settings, 4) Analysis, refinement, and evaluation of process, and 5) Conclusion and presentation of findings. The findings were as follows: 1) The developed learning process based on contemplative education for teachers integrated the principles of contemplative education, aiming to promote learning and promote a professional learning community of teachers. The process included core activities such as self-understanding development, collaborative learning and development within educational settings, and reflective learning. 2) Teachers' learning outcomes reflected self-development for demonstrated competencies in learning management, focusing on key aspects such as learning management planning and design, activity organization, learning facilitation, and learning outcome assessment. 3) Characteristics of professional learning community of teachers included friendliness and reflective learning.

Keyword: Learning Process; Contemplative Education; Professional Learning Community

¹ Department of Early Childhood Education, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

² Department of Educational Testing and Research, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

* Corresponding author e-mail: haruethai.a@rbu.ac.th

การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในจังหวัดจันทบุรี

หฤทัย อนุสรราชกิจ¹ และ อติราษ เกิดทอง²

รับบทความ: 23 มิถุนายน 2567 แก้ไขบทความ: 9 กันยายน 2567 รับตีพิมพ์: 11 กันยายน 2567

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครู 2) ศึกษาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ และ 3) พัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบปฏิบัติการ เก็บข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ จังหวัดจันทบุรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาจันทบุรี จำนวน 15 คน การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง 2) พัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครู 3) นำกระบวนการไปใช้ 4) วิเคราะห์ ปรับปรุงและประเมินผลกระบวนการ และ 5) สรุปและนำเสนอผลผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครูที่พัฒนาขึ้น เป็นกระบวนการที่บูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ของครูและพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูประกอบด้วย การดำเนินการหลัก คือ การพัฒนาความเข้าใจตนเอง การเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกันในสถานศึกษา และการสะท้อนการเรียนรู้ 2) ผลการเรียนรู้ของครู ครูเกิดการพัฒนาตนเองที่สะท้อนสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในประเด็นหลักของการจัดการเรียนรู้ คือ การวางแผนและออกแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ และ 3) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูมีลักษณะสำคัญคือ ความเป็นกัลยาณมิตร และการสะท้อนการเรียนรู้ร่วมกัน

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้; จิตตปัญญาศึกษา; ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู

¹ ภาควิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

² ภาควิชาทดสอบและวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

* Corresponding author e-mail: haruethai.a@rbru.ac.th

บทนำ

ครูเป็นกลุ่มคนที่สำคัญมากในการจัดการศึกษา คุณภาพครูสะท้อนคุณภาพผู้เรียน อันเป็นคุณภาพของผู้เรียนโดยรวมด้วย ด้วยเหตุนี้กลไกการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องจึงเป็นเรื่องสำคัญในการให้คุณภาพดำรงคงอยู่ มีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป กลไกการพัฒนาคุณภาพของครูมีหลากหลายวิธี วิธีการหลักในอดีตที่ใช้กันมาคือ การฝึกอบรมซึ่งมีลักษณะของการพัฒนาระหว่างการปฏิบัติงาน มีลักษณะของการพัฒนาที่นำครูออกจากบริบทของโรงเรียน เนื้อหาสาระอาจมาจากความต้องการหรือนโยบายของหน่วยงาน ซึ่งในบางคราวอาจไม่ได้เกิดมาจากความต้องการอันแท้จริงของครู จึงมีจุดอ่อนที่ความรู้ที่ได้รับการพัฒนาจึงไม่เชื่อมโยงกับปัญหาหรือความต้องการของครูในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคล ด้วยเหตุนี้การพัฒนาครูในบางครั้งจึงไม่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนได้ (Phanlert, 2019)

แนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมความเป็นมืออาชีพและพัฒนาครูได้ คือ การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เนื่องจากชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นการรวมตัวกันเป็นกลุ่มของครูผู้สอนเพื่อร่วมมือรวมพลัง เรียนรู้ร่วมกันและสะท้อนผลการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายหลักคือเพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน (Chaichaowarat, 2019) บทบาทของครูในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพควรที่จะปรับเปลี่ยนตามสภาพการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการจัดการศึกษาจะต้องเน้นที่การเรียนรู้ของนักเรียนและการเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อสร้างพลังในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของทุกคนในชุมชน และเปลี่ยนจากการเน้นการแข่งขันมาเป็นการเน้นที่ความร่วมมือและการช่วยเหลือกัน ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นร่วมกันระหว่างครูผู้สอนและสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการเรียนรู้ร่วมกันที่สร้างความเข้าใจและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (Panich, 2012) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีคุณประโยชน์ในการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพของครู ช่วยให้ครูสามารถพัฒนาทักษะและความรู้ใหม่ ๆ ผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับเพื่อนร่วมอาชีพ และยังเปิดโอกาสให้ครูได้รับข้อมูลย้อนกลับที่เป็นประโยชน์จากการทดลองใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย มีการสร้างเครือข่ายที่ช่วยให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพและการสร้างสรรค์แนวทางการสอนใหม่ ๆ การพัฒนาศักยภาพของครูจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการเรียนการสอน นำไปสู่การเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน เมื่อครูมีทักษะและความรู้ที่ทันสมัย นักเรียนก็จะได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสามารถพัฒนาทักษะและความรู้ได้อย่างเต็มที่ และชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับครู สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยครูสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในการมุ่งมั่นพัฒนาตนเองและเรียนรู้ตลอดชีวิต ประโยชน์ทั้งหมดนี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพทั้งวิชาชีพของครู และคุณภาพทางผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

แนวทางการทำงานเชิงกลยุทธ์ที่สามารถนำมาพัฒนาครูพร้อมกับการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูมีหลากหลายวิธีผสมผสานกัน ได้แก่ การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) การชี้แนะ (Coaching) ซึ่งแนวคิดหนึ่งที่น่าสนใจมาปฏิบัติได้คือ จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) เป็นการศึกษาที่เน้นการทำให้เข้าใจด้านในของตนเองและรู้จักตนเองอย่างลึกซึ้ง โดยการเข้าถึงความจริงที่แท้จริง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในมุมมองต่อโลกและผู้อื่น เสริมสร้างความเป็นอิสระ ความสุข

ปัญหา และความรักที่เชื่อมโยงกับทุกสิ่งในโลก เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติต่าง ๆ เช่น การทำงาน การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การอาสาสมัครเพื่อสังคม สนุกหรือสนทนา และการพัฒนาจิตใจผ่านการฝึกฝนในการทำจิตตภาวนา เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง เกิดการเปลี่ยนแปลงในตนเอง นำไปสู่การเข้าใจผู้อื่นและเกิดความตระหนักต่อส่วนรวมที่ตนมีส่วนร่วมได้ หลักจิตตปัญญาศึกษาประการหนึ่งที่สอดคล้องกับการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือ การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการ เป็นสิ่งสำคัญและเป็นองค์ประกอบหลักของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงภายในกลุ่ม เป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเนื่องจากสมาชิกแต่ละคนได้นำประสบการณ์และบทเรียนของชีวิตมาแลกเปลี่ยนในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน (Nilchayakowit & Jansuk, 2009) ในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู จิตตปัญญาศึกษาเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น อาหารและเกื้อกูลการทำงานให้บอวลด้วยความรัก ความเมตตา การยอมรับและชื่นชมกันและกัน ซึ่งทำให้เกิดชุมชนการเรียนรู้ที่มีความสุข ทุกคนพัฒนาตนเองสู่ผู้มีจิตใหญ่พร้อมรดน้ำใจ อบอุ่น เกื้อกูล เต็มเต็ม และยอมรับกันและกัน (Sereerat, 2019)

บทความนี้ผู้วิจัยต้องการหาแนวทางในการส่งเสริมครูให้เกิดการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู เพื่อเสริมสร้างพลังในการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มครู เพื่อพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอน และการทำงานของครู โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครู โดยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้ครูสามารถพัฒนาตนเองและพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้ เกิดประโยชน์และเป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับการพัฒนาครูในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครู
2. เพื่อศึกษาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูจากการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา
3. เพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูในจังหวัดจันทบุรีด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

เป็นกระบวนการของการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การเข้าใจตนเองก่อให้เกิดความรู้ทางปัญญาที่เชื่อมโยงระหว่าง 3 ภาค ได้แก่ ภาคความรู้ ภาควิชาชีพ และภาคจิตวิญญาณ ทำให้เกิด ความรู้ภายในตนเอง ซึ่งเป็นความรู้ฝังลึกจากประสบการณ์ตรง (Tacit Knowledge) (Panich, 2007) จุดมุ่งหมายของกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง (Transformative Learning) ได้แก่ การเข้าใจตนเอง ผู้อื่น และสรรพสิ่งอย่างลึกซึ้ง ความรัก เมตตา ความอ่อนน้อมถ่อมตน และการเกิดจิตสำนึกต่อส่วนรวม อันจะนำไปสู่การกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมและโลก (Nilchayakowit & Jansuk, 2009)

Khayankij (2019) ระบุว่าจิตตปัญญาศึกษาเป็นแนวคิดและการปฏิบัติที่อยู่บนฐานของการเห็นคุณค่าและใส่ใจในจิตใจของมนุษย์ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพด้านในหรือมิติทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณ

ของมนุษย์ที่ไม่แยกส่วนระหว่างความจริง ความดี และความงาม การปฏิบัติตามแนวคิดปัญญาศึกษา นำไปสู่การเข้าใจตนเอง เกิดสมาธิและปัญญาซึ่งเชื่อมโยงกันทั้ง 3 ภาค ได้แก่ ภาคจิตวิญญาณ ภาควิชาการ และ ภาควิชาชีพ โดยปัญญาที่เกิดขึ้นจากการรู้ซึ้นเอง เรียกว่า ปัญญาของหัวใจ หรือ ปัญญาญาณ การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาจำเป็นต้องสร้างให้เกิดการเรียนรู้ที่สมดุลทั้ง 3 ฐานการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้ด้วยการสังเกตและใคร่ครวญตนเองผ่านฐานกาย คือ การเคลื่อนไหวหรือใช้ร่างกาย ฐานใจ คือ การทำงานศิลปะลักษณะต่าง ๆ และฐานหัว คือ การทำสมาธิ การเขียนบันทึก สนทนาสนทนา ไม่มีสูตรสำเร็จรูปในการนำแนวคิดปัญญาศึกษาไปใช้ สิ่งสำคัญ คือ ความเข้าใจ ในแนวคิด หลักการ และการมีศรัทธาต่อการปฏิบัติตามแนวทางนี้ของกระบวนการหรือผู้นำกระบวนการที่จะสร้างบรรยากาศของความไว้วางใจ ความปลอดภัย ความรู้สึกโอ้อุ้ม และการให้เกียรติกันและกัน และนำพาผู้เข้าร่วมกระบวนการทุกคนให้กล้าเปิดเผยตนเอง ก้าวออกจากพื้นที่ของความปลอดภัยเพื่อเปิดรับประสบการณ์ใหม่แล้วสร้างความหมายที่เชื่อมโยงกับตัวตนของผู้เรียนเกิดเป็นความรู้ที่อยู่ภายในตน สัมพันธภาพระหว่างกระบวนการและผู้เข้าร่วมกระบวนการจึงควรเป็นไปในทางบวกเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากกันและกันและเติบโตภายในไปด้วยกัน กระบวนการสามารถคัดเลือกกิจกรรมต่าง ๆ มาใช้ให้สอดคล้องกับจริตของตน ควรพิจารณาและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความหมายซึ่งสอดคล้องกับบริบทและธรรมชาติของผู้เข้าร่วม โดยมีการลำดับและร้อยเรียงกิจกรรมให้ลื่นไหลและเชื่อมโยง สัมพันธ์กับเนื้อหาสาระหรือเป้าหมายหลักของการเรียนรู้ตลอดจนสร้างให้เกิดส่วนผสมที่ลงตัว ระหว่างการผ่อนคลาย การฟังอย่างลึกซึ้ง สนทนาสนทนา และการสะท้อนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการหลักตามแนวคิดปัญญาศึกษา เพื่อนำพาให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการเกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษา

Nilchayakowit and Jansuk (2009) สรุปหลักการพื้นฐานในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง หรือ หลักจิตปัญญา 7 ดังนี้ 1) การพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ (Contemplation) 2) ความรักความเมตตา (Compression) 3) การเชื่อมโยงสัมพันธ์ (Connectedness) 4) การเผชิญความจริง (Confronting Reality) 5) ความต่อเนื่อง (Continuity) 6) ความมุ่งมั่น (Commitment) และ 7) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community)

แนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพการรวมกลุ่มกันของผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาในลักษณะของชุมชนเชิงวิชาการที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยใช้กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การถอดบทเรียน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีลักษณะเฉพาะ ดังนี้ (Royal Society of Thailand, 2015)

1) การแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ของผู้ร่วมวิชาชีพและผู้เกี่ยวข้องไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ โครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการจัดการศึกษา ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2) การมีวัฒนธรรมรวมพลัง เป็นการร่วมมือของผู้บริหาร ผู้สอนชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความรู้ความสามารถในวิชาชีพ การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมาย

3) การปรับปรุงและพัฒนาผลการเรียนรู้ของผู้เรียน (Focus on Outcome) เป็นการให้ความสำคัญ

สำคัญแก่ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน และดำเนินการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยใช้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การชี้แนะ และพี่เลี้ยง

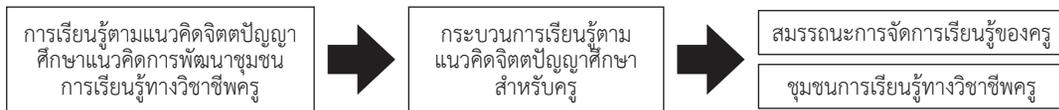
4) การสนับสนุนและการแบ่งปันภาวะผู้นำเป็นการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ โดยผู้บริหาร เพื่อให้การดำเนินงานของชุมชนเป็นไปได้ด้วยดี รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้สอนเป็นผู้นำและตัดสินใจทางวิชาการ

5) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปฏิบัติส่วนบุคคล เป็นการที่ผู้สอนแต่ละคนนำความรู้และประสบการณ์จากการจัดการเรียนรู้ของตนเองมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน เพื่อสร้างความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถในวิชาชีพและคุณภาพผู้เรียน

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูเป็นการรวมตัวของครูที่มีเป้าหมายเดียวกันต่อการเรียนรู้ของศิษย์ เพื่อเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนของตนเอง โดยอาศัยการเรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้เทคนิคที่สำคัญ เช่น การทบทวนผลการปฏิบัติงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งต้องอาศัยทักษะที่สำคัญคือ การฟังและการสื่อสารที่ดี ตลอดทั้งการรักษาสัมพันธภาพในชุมชนของตน ผลดังกล่าวจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสอน ลดความโดดเดี่ยวในการทำงานของครู และเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างยั่งยืน (Chukamphaeng, 2017)

กรอบแนวคิด

จากการทบทวนวรรณกรรม เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ คณะผู้วิจัยนำมาออกแบบกระบวนการวิธีการวิจัย โดยกำหนดกรอบแนวคิดเพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในจังหวัดจันทบุรี ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา เพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในจังหวัดจันทบุรี ใช้วิธีการวิจัยแบบปฏิบัติการ และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดต่อไปนี้

1. **ผู้เข้าร่วมการวิจัย** ผู้วิจัยคัดเลือกผู้เข้าร่วมวิจัยแบบเฉพาะเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติของครู คือ เป็นครูผู้ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดจันทบุรี จำนวน 15 คน โดยกำหนดคุณสมบัติเกณฑ์การคัดเลือก คือ 1) เป็นครูผู้ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดจันทบุรี 2) เป็นครูที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานสอนไม่น้อยกว่า 1 ปี และ 3) มีความตั้งใจพัฒนาตนเองโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และเต็มใจเข้าร่วมการวิจัย

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ประกอบด้วย (1) กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู (2) แบบประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ (3) ประเด็นการสนทนากลุ่มของครูที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ และ

(4) แบบประเมินความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น โดยหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของกระบวนการเรียนรู้ และแบบประเมิน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตตปัญญาศึกษา 1 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการศึกษา 1 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องของแบบประเมินกับนิยามเชิงปฏิบัติการ แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้อง/เหมาะสมของแบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จึงถือว่าประเด็นคำถามและเนื้อหาในเครื่องมือมีความเหมาะสม และมีความตรงกับนิยามเชิงปฏิบัติการและเนื้อหาที่ต้องการประเมิน

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา โดยใช้วิธีการวิจัยแบบปฏิบัติการและเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การศึกษา วิเคราะห์แนวคิด และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง คือ แนวคิดการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของครู และสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู

2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู ประกอบด้วยการดำเนินงาน ดังนี้ การสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง และสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่มีองค์ประกอบของกระบวนการฯ คือ แนวคิดและหลักการของกระบวนการ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ ขั้นตอน และการประเมินผลซึ่งมีขั้นตอนหลักที่สำคัญในกระบวนการฯ คือ การดำเนินการตามกระบวนการเรียนรู้ฯ คือ 1. การพัฒนาความเข้าใจตนเอง 2. การเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกันในสถานศึกษา และ 3. การสะท้อนการเรียนรู้ หลังจากนั้นผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพ ความถูกต้อง และปรับปรุงแก้ไขกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้

3) การนำกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูไปใช้ปฏิบัติการกับครูในสถานศึกษาที่เป็นผู้เข้าร่วมการวิจัย ตามคุณสมบัติที่กำหนด จำนวน 15 คน ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมในกระบวนการเรียนรู้ฯ กับครูที่เข้าร่วมการวิจัย เป็นระยะเวลาต่อเนื่องตลอด 3 เดือน โดยภายในระยะเวลานั้น มีกิจกรรมที่ผู้วิจัยดำเนินการเรียนรู้ร่วมกับครูไม่น้อยกว่า 5 ครั้ง ภายหลังจากเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้เสร็จสิ้น ครูที่เข้าร่วมการวิจัยตอบแบบประเมินความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู

4) การวิเคราะห์ ปรับปรุงและประเมินผลกระบวนการเรียนรู้ฯ ประกอบด้วยการดำเนินงาน ดังนี้ การวิเคราะห์และปรับกระบวนการฯ ผู้วิจัยตรวจสอบ วิเคราะห์ข้อมูล เป็นระยะเวลาตลอดการดำเนินการ โดยวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่กับการเก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล การสังเกตและจดบันทึกสั้นขณะร่วมกิจกรรมและการสนทนากลุ่มครู และทำการวิเคราะห์ข้อมูล

ลักษณะของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการเรียนรู้ของครูที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา นอกจากนี้ ยังวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น และผลการเรียนรู้ของครูจากการประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ด้วยสถิติร้อยละ

5) การสรุป และนำเสนอผลการพัฒนา ประกอบด้วย การดำเนินงาน ดังนี้ ผู้วิจัยสรุปและนำเสนอผลการวิจัย คือ กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู (ฉบับสมบูรณ์) สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ และชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู

4. สถานที่เก็บข้อมูล

สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดจันทบุรี

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัย มาดำเนินการดังนี้

1) ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ กระบวนการเรียนรู้ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู และสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล และการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

2) ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่พัฒนาขึ้น และสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งได้มาจากแบบประเมินความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และแบบประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ นำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติร้อยละ

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยภายหลังจากได้รับการพิจารณาเห็นชอบตามมาตรฐานการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี รหัสโครงการวิจัย RBRU-Hu38/2566 เอกสารรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เลขที่ IRB-24/2566

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในจังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่เกิดขึ้น และนำเสนอผลการวิจัย เพื่อตอบคำถามการวิจัยเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1

เพื่อตอบคำถามวิจัยข้อ 1 คือ กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครู (ฉบับสมบูรณ์) มีลักษณะอย่างไร

กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครู (ฉบับสมบูรณ์) ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. แนวคิดและหลักการ

ความคิดพื้นฐานหลักของกระบวนการผลิตครูอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาครู ด้วยกระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลงโดยเรียนรู้จากการปฏิบัติงานของกลุ่มครูที่มารวมกันเพื่อทำงานร่วมกันและสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาในด้านในตนเองของครู โดยการเชื่อมโยงการฝึกปฏิบัติตนเข้าสู่การปฏิบัติงานครูในสถานศึกษา นำประสบการณ์และการเรียนรู้ที่เกิดในตนเองลงปฏิบัติงานในสภาพการณ์จริง

2. วัตถุประสงค์ของกระบวนการ

เพื่อให้ครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูได้

3. ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในกระบวนการ

มุ่งเน้นให้ครูได้ตระหนัก ไคร่ครวญ และทบทวนตนเอง เพื่อให้เกิดการรับรู้ รู้ตัว เข้าใจตนเอง ซึ่งจะนำสู่การเข้าใจผู้อื่น และการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติงานจริง (Active Learning) ร่วมกับเพื่อนครูในสถานศึกษา

4. ขั้นตอนการดำเนินการจัดกระบวนการ

การดำเนินงานกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู ประกอบด้วยกระบวนการปฏิบัติงาน 3 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การพัฒนาความเข้าใจตนเอง ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมการเรียนรู้ตนเองและการเข้าใจผู้อื่น กิจกรรมผ่อนคลายตระหนักรู้ และกิจกรรมสุนทรียสนทนา 2) การเรียนรู้และพัฒนาร่วมกันในสถานศึกษา เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของครูในสถานศึกษา เพื่อไคร่ครวญ ทบทวนงานการจัดการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนครูในบรรยากาศของความเป็นกัลยาณมิตร มีการร่วมกันวางเป้าหมายการออกแบบและจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนของตน และ 3) การสะท้อนการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนที่กลุ่มครูร่วมกัน รวบรวมข้อมูล สรุปข้อเรียนรู้ และนำเสนอผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น มีการนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ และผลการปฏิบัติงานและการร่วมกันสะท้อนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู

5. แนวทางการประเมินผลการจัดกระบวนการฯ

การประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู ประเมินใน 2 ประเด็น คือ 1) การประเมินการจัดกระบวนการเรียนรู้ฯ โดยการตรวจสอบคุณภาพและความถูกต้องของกระบวนการเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญ และการประเมินความพึงพอใจจากผู้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ และ 2) การประเมินผลการเรียนรู้ของครู เป็นการประเมินระหว่างและหลังจัดกระบวนการโดยการตั้งคำถามเพื่อให้ครูได้ทบทวนตัวเอง จากเครื่องมือ 2 แบบ คือ ครูประเมินตนเองด้วยแบบประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคลและการสนทนากลุ่ม จนได้สรุปเป็นคำอธิบายผลการเรียนรู้ของครูในด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้

สรุปเป็นแผนภาพกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครู (ฉบับสมบูรณ์) ดังนี้

ภาพที่ 2 กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครู

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับ
ครู (N=15)

รายการความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ						รวมจำนวนครูที่มีระดับความพึงพอใจ 4 ขึ้นไป	
	ระดับ 5 ดีมาก		ระดับ 4 ดี		ระดับ 3 ปานกลาง			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การประชุมวางแผนเพื่อกำหนดเป้าหมาย	5	33	7	46	3	20	12	80
2. การสร้างความสัมพันธ์กับครู	13	86	2	13	0	0	14	100
3. การจัดกิจกรรมพัฒนาความเข้าใจตนเอง	10	66	3	20	2	13	13	86
4. การจัดกิจกรรมเรียนรู้และพัฒนาร่วมกันในสถานศึกษา	10	66	4	26	1	6	14	83
5. การสรุปและสะท้อนการเรียนรู้หลังกระบวนการ	11	73	2	13	2	13	13	86
6. การประเมินผลการเรียนรู้ในกระบวนการ	12	80	2	13	1	13	14	83
7. บรรยากาศของการทำงานในกระบวนการ	14	93	1	6	0	0	15	100
8. ความเป็นชุมชนการเรียนรู้ร่วมกัน	13	86	2	13	0	0	15	100
9. ความพึงพอใจในภาพรวม	13	86	2	13	0	0	15	100

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ครูมีความพึงพอใจในการดำเนินการในกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครูในขั้นตอน การสร้างความสัมพันธ์กับครู บรรยากาศของการทำงานในกระบวนการ ความเป็นชุมชนการเรียนรู้ร่วมกัน และความพึงพอใจในภาพรวม ในระดับ 4 ขึ้นไปสูงสุด ร้อยละ 100 มีความพึงพอใจในขั้นตอนการจัดกิจกรรมพัฒนาความเข้าใจตนเอง และการสรุปและสะท้อนการเรียนรู้หลังกระบวนการ รองลงมา ร้อยละ 86 และมีความพึงพอใจในขั้นตอนการจัดกิจกรรมเรียนรู้และพัฒนาร่วมกันในสถานศึกษา และการประเมินผลการเรียนรู้ในกระบวนการ ร้อยละ 83 และมีความพึงพอใจในขั้นตอนการประชุมวางแผนเพื่อกำหนดเป้าหมาย ต่ำสุด ร้อยละ 80

ส่วนที่ 2

เพื่อตอบคำถามวิจัยข้อ 2 กระบวนการเรียนรู้ ที่พัฒนาขึ้นส่งผลต่อสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูหรือไม่ อย่างไร ในลักษณะใด

กระบวนการเรียนรู้ ที่พัฒนาขึ้นส่งผลต่อสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู ผลการวิจัยที่ครูทำการประเมินตนเอง สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ (N=15)

รายการความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ						รวมจำนวนครูที่มีระดับสมรรถนะ 4 ขึ้นไป	
	ระดับ 5 ดีมาก		ระดับ 4 ดี		ระดับ 3 ปานกลาง			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้	5	33	10	66	0	0	15	100
2. ความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้	1	6	14	93	0	0	15	100
3. ความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้	3	20	12	93	0	0	15	100
4. ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	1	6	12	80	2	13	13	100
5. ความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้	1	6	14	93	0	0	15	100
6. ภาพรวมประสิทธิภาพ/ความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้	1	6	12	80	2	13	13	86

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ครูสามารถพัฒนาสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ในด้านองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ความสามารถในการวางแผน การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ ในระดับ 4 ขึ้นไปสูงสุด ร้อยละ 100 และสามารถพัฒนาภาพรวมประสิทธิภาพและความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ ในระดับ 4 ขึ้นไป ร้อยละ 86 ซึ่งผลการประเมินนี้เป็นการประเมินตนเองของครูแต่ละคนภายหลังการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ที่เนื้อหาจากการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ครู ซึ่งครูได้สะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับภาพรวมของสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ พบว่า จากการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาร่วมกับเพื่อนครูในสถานศึกษา ช่วยให้ครูได้เข้าใจตนเอง มองเห็นบุคลิกภาพความเป็นตัวเอง และเข้าใจผู้อื่นที่ตนเองมีปฏิสัมพันธ์ด้วยมากขึ้น และเมื่อได้

แลกเปลี่ยนมุมมองกับเพื่อนครูด้วยกันในประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ทำให้ครูได้ตระหนักถึงการเข้าใจผู้เรียนของตนเองมากขึ้น ดังคำกล่าวของครูจากการสนทนากลุ่ม “..ด้วยความที่สอนโรงเรียนประถม ก็ต้องสอนหลายระดับชั้น เด็กแต่ละชั้นต่างกันมาก ๆ วิธีการสอนก็ต้องต่างไป ...ตามที่ได้ก็เป็น” ครูสอง (นามสมมุติ) และ “..การสอนของเราใหม่ทุกภาคเรียน...แม้ว่าจะจะเป็นแผนการสอนเดิม...เด็กไม่เคยเหมือนกัน” ครูหนึ่ง (นามสมมุติ) สะท้อนให้เห็นว่า ครูระบุถึง “การมองเห็นเด็กเป็นรายบุคคล” อย่างชัดเจน ทำให้การออกแบบการจัดการเรียนรู้ของครูไม่ได้มุ่งเน้นเพื่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน หรือสาระการเรียนรู้ในรายวิชาเพียงเท่านั้น ครูได้คำนึงถึงศักยภาพ และความสนใจของผู้เรียนที่ตนเองรับผิดชอบเป็นประเด็นหลัก และแสดงความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนแผนการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสม ยืดหยุ่น สอดคล้องกับศักยภาพและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

ส่วนที่ 3

เพื่อตอบคำถามวิจัยข้อ 3 ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูในจังหวัดจันทบุรีที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครู มีลักษณะอย่างไร

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา และสังเคราะห์ข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ บันทึกการสนทนากลุ่ม และบันทึกการสังเกตภาคสนาม เริ่มตั้งแต่ดำเนินการตามกระบวนการเรียนรู้ฯ พบว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1) ความเป็นกัลยาณมิตร

กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นการเรียนรู้ที่ครูต้องมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับเพื่อนครูในสถานศึกษาเดียวกัน มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำไปสู่การรู้จัก และเข้าใจตนเอง ที่เชื่อมโยงไปสู่การรู้จักและเข้าใจผู้อื่น คือ การเข้าใจเพื่อนครูที่ทำงานด้วยกัน ซึ่งจะพัฒนาความไว้วางใจ สื่อสารต่อกันอย่างเข้าใจสร้างความร่วมมือและความเข้าใจในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนร่วมกันได้

2) การสะท้อนการเรียนรู้

ในการดำเนินการตามกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ครูทุกคนได้มีการสะท้อนการเรียนรู้ในทุกกิจกรรมของกระบวนการเรียนรู้ฯ ครูได้แลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้น มีครูหลากหลายช่วงอายุ และมีประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกัน ครูได้กล่าวว่า “พอได้คุยกับครูคนอื่น ๆ ...ทำให้ได้ความคิดใหม่ ๆ มุมมองแปลก ๆ ..น่าสนใจ..” ครูสาม (นามสมมุติ) ซึ่งสะท้อนว่า ครูได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ จากมุมมอง ความคิดและความเชี่ยวชาญของครูที่แตกต่างไปจากเดิม

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในจังหวัดจันทบุรี มีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยนำมาอภิปราย ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่พัฒนาขึ้นจากแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เป็นทั้งแนวคิดและแนวปฏิบัติที่มีจุดมุ่งหมายให้เกิดการ

เรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ภายในตน (Self Transformation) ภายในองค์กร (Organizational Transformation) และการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม (Social Transformation) จิตตปัญญาศึกษาเป็นการศึกษาที่เน้นประสบการณ์ตรงภายในเป็นหลัก ให้ความสำคัญกับการตระหนักรู้โลกภายในของตนเองที่สัมพันธ์กับโลกภายนอก (Pulpatracheevin, 2009) การเรียนรู้แบบนี้จึงเป็นการพัฒนาครูที่สามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์ทำงานจริง นำไปสู่การพัฒนาตลอดชีวิตได้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น เป็นการพัฒนาภายในตนของครู ช่วยให้ครู รับรู้ ตระหนักรู้ ในความรู้สึก ที่เกิดขึ้นในตนเองตามความเป็นจริง ช่วยให้ครูคลายความยึดมั่นถือมั่น ลดตัวตนลง และมองเห็นเด็กมากขึ้น เป็นลักษณะของการเรียนรู้ที่ทำให้ครูรู้ความจริงว่าตนไม่ได้เป็นศูนย์กลางของสรรพสิ่ง จึงทำให้คลายจากความยึดมั่นในตัวตน ความยึดมั่นในตัวตนยิ่งน้อยเท่าไร จิตวิญญาณยิ่งสูงขึ้น จิตที่ออกจากความคับแคบในตัวตนไปอยู่กับความดีไปอยู่ที่คุณค่า ทำให้ผู้เรียนบรรลุความดีได้ (Wasee, 2004)

2. สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ฯ ที่พัฒนาขึ้น เนื่องจากครูที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดเป็นครูที่ทำหน้าที่สอนในโรงเรียน เป็นผู้ปฏิบัติการสอน การเข้าร่วมกระบวนการครั้งนี้ส่งผลให้ครูได้ทบทวนตนเองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของตนโดยตรง ครูได้พัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ และเชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริงได้มากขึ้น สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ที่ครูได้พัฒนาขึ้นจากการมองเห็นตนเอง และมองเห็นเด็ก กับทักษะการปฏิบัติงานครูในสถานการณ์จริง คือ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับศักยภาพและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

3. ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครู มีลักษณะของชุมชนการเรียนรู้ที่เกิดจากครูเรียนรู้ร่วมกัน ในบริบทของการปฏิบัติงานครูที่มีความเป็นกัลยาณมิตร ครูที่พัฒนางานร่วมกันได้พัฒนาคุณลักษณะของกัลยาณมิตร 7 คือ ความน่ารัก น่าเคารพ น่าเจริญใจ รู้จักพูดให้ได้ผล อดทนต่อถ้อยคำ แกล้งเรื่องล้าลึกได้ และไม่ชักนำในอฐาน (Phraphromkhunaphorn, 2019) และชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เกิดขึ้นช่วยให้ครูสะท้อนความคิด เกิดการเรียนรู้จากคนอื่น ๆ ทำให้ครูสามารถไตร่ตรองถึงการปรับวิธีการสอน และปรับวิธีการปฏิบัติของตนเอง และยังในกลุ่มครูมีความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายมากเท่าไร ครูก็จะยังมีโอกาสที่จะเพิ่มคุณค่าในการทำงานของตัวเองมากขึ้นเท่านั้น อีกทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างสมาชิกในทีมและสร้างทีมผู้นำภายในโรงเรียนอีกด้วย ซึ่งการสร้างทีมผู้นำจะแข็งแกร่งได้นั้น ต้องมีการกำหนดบทบาทและความสัมพันธ์ของสมาชิกในทีม เมื่อมีการเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกันภายในทีม สมาชิกทุกคนก็จะสามารถเป็นผู้นำภายในทีมได้ (Serviss, 2022)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครูที่พัฒนาขึ้นเป็นกระบวนการที่สามารถปรับไปใช้ได้กับครูในทุกสถานศึกษาทุกพื้นที่ โดยผู้จัดกระบวนการสามารถปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของครูได้ บนหลักการพื้นฐานจิตตปัญญาศึกษา

2. การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูจากกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครู สามารถจัดให้เกิดขึ้นได้กับครูในสถานศึกษา เป็นการพัฒนาครูที่ไม่ต้องแยกครูออกจาก

ห้องเรียน มีการบูรณาการกับการปฏิบัติงานครูตามบริบทที่เกิดขึ้นจริงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพของการพัฒนางานได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครูที่พัฒนาขึ้น มีระยะเวลาของการวิจัยเพียง 1 ปีการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยต้องใช้เวลาศึกษาข้อมูลบริบทความต้องการของพื้นที่ และการสร้างเครื่องมือในช่วงเวลาหนึ่ง การทดลองใช้กระบวนการเรียนรู้กับครูจึงเป็นเพียงช่วงเวลาสั้น ๆ การนำไปปรับใช้ ควรวางแผนให้มีกระบวนการทำงานที่ต่อเนื่อง และควรมีการศึกษาวิจัยเฉพาะผลการจัดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเมื่อจัดอย่างต่อเนื่องต่อไป

2. การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูยังมีแนวคิดหรือกระบวนการอื่นที่สามารถนำมาออกแบบ และปรับใช้เพื่อพัฒนาครูให้เกิดผลได้อีกมากมาย เช่น ระบบพี่เลี้ยง การชี้แนะ จึงควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ และบูรณาการแนวคิดอย่างหลากหลายเพื่อนำมาใช้พัฒนาครูให้เกิดผลได้ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี คณะผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- Chaichaowarat, R. (2019). Professional learning community: PLC. In B. Sereerat, C. Triwaruanyoo, & R. Chaichaowarat (Eds.), Variety of approaches, multiple perspectives for teacher development towards students: compilation of concepts and development guidelines for teacher profession (5-18). Office of Social Promotion for Learning and Youth Quality Development. [in Thai]
- Chukamphaeng, C. (2017). Professional learning community: PLC. Journal of Educational Measurement Mahasarakham University, 23(2), 1-6. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemmsu/article/view/146991> [in Thai]
- Khayankij, S. (2019). Contemplative education. In B. Sereerat, C. Triwaruanyoo, & R. Chaichaowarat (Eds.), Variety of approaches, multiple perspectives for teacher development towards students: compilation of concepts and development guidelines for teacher profession (126-135). Office of Social Promotion for Learning and Youth Quality Development. [in Thai]
- Nilchayakowit, T., & Jansuk, A. (2009). The art of organizing learning processes for transformative: Guide to contemplative education process organizer. S.P.N. Printing. [in Thai]
- Panich, V. (2007). Learning with heart: Exploring education as a spiritual journey. Suan-ngeunmeema. [in Thai]
- Panich, V. (2012). The path to constructing learning for students in the 21st century. Tathata Publications. [in Thai]
- Phanlert, C. (2019). Why create a professional learning community. In B. Sereerat, C. Triwaruanyoo, & R. Chaichaowarat (Eds.), Variety of approaches, multiple perspectives for teacher development towards students: compilation of concepts and development guidelines for teacher profession (2-4). Office of Social Promotion for Learning and Youth Quality Development. [in Thai]
- Phraphromkhunaphorn. (P. A. Payuttho). (2019). Buddhist dictionary: Comprehensive edition. Foundation for the Promotion of Peace Studies. [in Thai]

- Pulpatracheevin, J. (2009, January 18). Contemplative education and transformative learning. Post Today. [in Thai]
- Royal Society of Thailand. (2015). Dictionary of Educational (Royal Society of Thailand Edition). [in Thai]
- Sereerat, B. (2019). Professional learning community knowledge: Practical knowledge and experiences from the field. In B. Sereerat, C. Triwaranyoo, & R. Chaichaowarat (Eds.), Variety of approaches, multiple perspectives for teacher development towards students: compilation of concepts and development guidelines for teacher profession (19-27). Office of Social Promotion for Learning and Youth Quality Development. [in Thai]
- Serviss, J. (2022, May 13). 4 benefits of an active professional learning community. <https://iste.org/blog/4-benefits-of-an-active-professional-learning-Community>
- Wasee, P. (2004). The nature of existence: Accessing ultimate reality. Samnak Phim Ruam Duay Chuai Kan. [in Thai]